शब्दगणे स च गणः पा०भ० सू० उक्तो यथा "पामन् वामन् वेमन् श्लेष्मन् कद्रुवलि सामन् जग्मन् क्रमि- (अङ्गात् कल्याणे) (शाकीपलाशीदद्रूणां कुम्भत्वञ्च)(विश्वगित्युत्तरपदलोपश्चालतसन्तेः) (उच्छ्राया अश्च)

पामारि पु० ६त०। गन्धके हेमच०। तत्सेवने हि पामरोगनाशः इति तस्य तथात्वम्।

पायना स्त्री पा–णिच+भावे युच्। अस्त्रादीनां धाराकरणार्थे व्यापारभेदे तेषां पायना त्रिविधा "क्षारोदकतैलेषु, तत्र क्षारपायितं शरगल्यास्त्रिच्छेदनेषु। उदकपायितं मांसच्छेदनभेदनपाटनेषु, तैलपायितं सिराव्यधनस्नायुच्छेदनेषु" सुश्रुतः।

पायस त्रि०पयसोविकारः अण्। १दुग्धविकारे २परमान्ने पु० अमरः। तत्पाकप्रकारो यथा "अतप्ततण्डुलो धौतः परिष्टो दृतेन च। खण्डयुक्तेन दुग्धेन पाचितः पायसो भवेत्" पायसः कफकृद्बल्यो विष्टम्भी मधुरो गुरुः" पाकरागेश्वरः।

पायसिक त्रि० पायसो भक्तिरस्य। पायसभक्तियुक्ते

पायिक पु० पादविक+पृषो०। पदातौ शब्दच०।

पायित त्रि० पा+णिच–क्त। १पानकर्तृभूतीकृते पदार्थे (पानदेवोया) २अस्त्रे च पायनाशब्दे दृश्यम्।

पायु पु० अपैति अनेन वायुः अप+इण् करणे–उण् अपेरकोपः पिबत्यौषधमनेन पा–उण् वा। १अपानवायुस्थाने २कर्मेन्द्रियभेदे च इन्द्रियशब्दे दृश्यम्।

पाय्य न० मीयतेऽनेन मा–ण्यत् नि० पादेशः। १परिमाणे २पानीये न० ३निन्दनीये त्रि० विश्वः। ४पाने उणादि०

पार कर्मसमाप्तौ चुरादि०उभ०सक०सेट्। पारयति ते अपपारत् त।

पार न० परं तीरं परमेव अण्, पृ–घञ् वा। नदीलङ्घनेन प्राप्ते १परे तीरे अमरः। २प्रान्तभागे ग्रेषावधौ मेदि०।

पारक त्रि० पृ–ण्वुल्। १पूर्त्तिकारके २पालके ३प्रीतिकारके च स्त्रियां गौरा० ङीष्। [साधौ।

पारकुलीन त्रि० परंकुले साधु प्रतिजना० खञ्। परकुले

पारक्य त्रि०परस्मै लोकाय हितम् तस्येदं वा ष्यञ् कुक्च। १परलोकसाधने २परकीये च "पारक्यमविरोधि च" कर्मप्रदीप "उद्धृत्य चतुरः पिण्डान् पारक्ये स्नानमाचरेत्" व्यतिष०। [समाप्तिगन्तरि च।

पारग त्रि० पारं गच्छति गम–ड। १पारगन्तरि २कार्य-

पारगत त्रि० पारं गतः। १पारगामिनि ३ज्ञिने पु० हेमच०

पारज् न० पार–अजिन्। सुवर्णे उज्ज्वलद०। [गन्तरि।

पारजायिक पु०परजायां गच्छति परदारादि०ठक्। परदार-

पारटीन पु० प्रस्तरे त्रिका०।

पारण न० पार–भावे ल्युट्। १व्रतान्नभोजने युच् पारणा तत्रार्थे। "पारणं पार्वणं पुंसां सर्वपापप्रणाशनम्। उपवासाङ्गभूतश्च फलदं शुद्धिकारणम्। सर्वेष्वेवोपवासेषु दिवा पारणमिष्यते। अन्यथा फलहानिः स्यादतो धारणपारणम्। न रात्रौ पारणं कुर्यादृते वै रोहिणीव्रतात्। निशायां पारणं कुर्यादर्जयित्वा महानिशाम्। पूर्वाह्णे पारणं शस्तं कृत्वा विप्र। सुरार्चनम्। सर्वेषां सम्मतं कुर्यादृते वै रोहिणीव्रतम्" ब्रह्मवै० श्रीकृष्णजन्मखण्डे ८अ०। जन्माष्टमीशब्दे एकादशीशब्दे च दृश्यम्। ल्यु। २भेषे पु० शब्दमाला। ३क्षत्रिभेदे। पारणस्यैरपत्यम् इञ्। पारणि तदपत्ये। ततः यूनि फञ् पारणायन यूनि तदपत्ये। तौल्वला० फिञो न लुक्।

पार(द)त पु० पृ–णिच्–तन्, पृषो० तस्य दो वा। १रसभेदे (पारा)। पारं ददाति दा–क। २पारदायिनि त्रि०हेमच० "रसायनार्थिभिर्लोकैः पारदो रक्ष्यते यतः। ततो रस इति प्रोक्तः स च धातुरपि स्मृतः"। अथ पारदस्योत्पत्तिलक्षणानामगुणाः "शिवाङ्गात् प्रच्युतं रेतः पतितं धरणीतले। तद्देहसारजातत्वाच्छुक्लमध्यमभूत्ततः। भेदभेदेन विज्ञेयं शिववीर्य्यं चतुर्विधम्। श्वेतं रक्तमथा पीतं कृष्णं तत्तु भवेत् क्रमात्। ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्च खलु जातितः। श्वेतं शस्तं रसायनागे रक्तञ्चिल्लरसायनम्। धातुवादे तु तत्पीतं खेचरौ कृष्णमेव च। पारदो रसधातुश्च रसेन्द्रश्च महारसः। चपलः शिववीर्य्यञ्च रसः स्मृतः शिवाङ्गजः। पारदः कठिनः स्निग्धस्त्रिदोषघ्नो रसायनः। योगवाही महादिव्यः सदा दृष्टिबलप्रदः। सर्वामयहरः प्रोक्तो विषेणात्सर्वकुष्ठहृत्। खस्थो रसो भवेद्ब्रह्मा बद्धो ज्ञेयो जनार्दनः। रञ्जितः कामितश्चापि साक्षाद्देवमहेश्वरः। मूर्च्छितो हरति रुजं मन्त्रनमनुभूय खेचरतां कुरुते। अजरीकरोति हि मृतः कोऽन्यः करुणाकरः स्मृतात्। असाध्यो यो भवेद्रोगो यस्य नास्ति चिकित्सितम्। रसेन्द्रो हन्ति तं रोगं नरकाङ्गरराजिभाम्। अर्कं विषं वह्निगिरिं च वापकल्केर्गिकन्दोपसमनि पारदे। उपाधिजौ द्वौ लघुनागयोगजौ द्वौ रसेन्द्रे कथितौ